

**THE BEST OF DOCTORS ARE
DESTINED FOR GEHINNOM:**

TORAH AND THE PRACTICE OF MEDICINE

SOURCE MATERIALS

February 2, 2008

Rabbi Efrem Goldberg
reg@brsonline.org

¹⁸ If men quarrel and one strikes his fellow with a stone or a fist, and he does not die but falls into bed: ¹⁹ If he gets up and goes about outside under his own power, the one who struck is absolved. Only for his lost time shall he pay, and he shall provide for healing.

וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף ולא ימות ונפל למשכב: אם יקום והתהלך בחוץ על-משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא:

③ RASHI

נתנה רשות לרופאים לרפאות. ולא אמרין רחמנא מתי וליהו מסי:

② BAVA KAMMA

for it was taught in a Baraisa: [A SAGE] OF R' YISHMAEL'S ACADEMY SAYS: "The Torah states: AND HEAL, HE SHALL HEAL. — FROM HERE we derive THAT PERMISSION IS GIVEN TO A PHYSICIAN TO HEAL."³⁷

④ TOSAFOS

שניתנה רשות לרופא לרפאות. וה"ל והא מרפא למודיה שמעין ליה ר"ל דה"ל ה"מ מכה נדי אדם אבל חולי הבא בדי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי.

⑤ RAMBAN

א תנא דבי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. שלא יאמר מה לי לצער הזה שמא אטעה ונמצאתי הורג נפשות בשוגג. והוא שיזהר מאד מאד כמו שראוי ליזהר בדיני נפשות.

⑥ RAMBAM

א אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו. ולא החובל בלבד אלא כל המכה אדם כשר מִישראל בין קטן בין גדול בין איש בין אשה דרך נציון הרי זה עובר בלא תעשה. שני לא יוסיף להכותו. אם הוהירה תורה שלא להוסיף בהכאת החוטא קל וחומר למכה את הצדיק ב אפילו להגביה ידו על חבירו אסור וכל המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו הרי זה [6] רשע: ג המכה את חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה. שהרי אין כאן תשלומין כדי שיהיה לאו זה ניתן לתשלומין. ואפילו הכה, עבד חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה שהרי ישנו במקצת מצות. וגוי שהכה את ישראל חייב מיתה שני ויפן כה וכה ויך את המצרי: ד קנס קנסו חכמים לאלו השוטים בעלי זרוע שיהיה הנחבל נאמן ונשבע בנקיטת חפץ שזה חבל בו חבל זה ונוטל מה שראוי לו. והוא שיהיו שם עדים: כיצד. היו שני עדים מעידין אותו שנכנס לתוך ידו שלם ויצא חבול ולא ראוהו בעת שחבל בו והוא אומר לא חבלתי והלה אומר אתה חבלת כי הרי זה נשבע ונוטל: ה כמה דברים אמורים בשהיתה המכה במקום שאפשר לו להכותה לעצמו או שהיה עמהם שלישי שאפשר שזה הנחבל אמר לו לחבול בו ולהתרעם על אחר. אבל אם אין עמהם אחר והיתה המכה במקום שאינו יכול לעשותה בעצמו כגון שהיתה נשיכה בין כתפיו וכיוצא בזה הרי זה נוטל בלא שבועה:

⑦

ורפא ירפא... (כא, יט)

„מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות“ (בבא קמא פה)

מה רבוצת יש בכך, שניתנה רשות לרופא לרפאות, והרי מחללין שבת על פיקוח נפש? אלא שהיית אומר שאסור ליקח שכר על זה, כדין כל מצוה, שאסור לעשות בשכר! בא פסוק זה ומלמד, שצריך לשלם שכר הרופא — שמותר ליתן שכר. והטעם שהתירה התורה — שיורז הרופא ברפואתו. ואמנם נאמר כאן בתרגום: „ואגר אסיא ישלם“ (וישלם שכר הרופא). (פנים יפות)

KIDDUSHIN @ קידושין (גמרא)

לא ילמד אדם את - Abba Guryon of Sidon, quoting Abba Gurya says: אבא גוריון איש צדקין אומר משום אבא גוריון
 a wagon-driver,^[22] - because their trade is the trade of robbers, i.e. these trades lend themselves to dishonesty. ר' יהודה אומר משמו - R'
 a sailor,^[23] - a shepherd,^[24] or a storekeeper,^[25] - והנני - or a storekeeper,^[25] - והנני - רועה - a shepherd,^[24] - רועה - a sailor,^[23]
 Most donkey drivers are evildoers;^[27] - והנני רועה רשעים - Most donkey drivers are evildoers;^[27] - והנני רועה רשעים
 most sailors are pious - הספנין רובן חסידים - most sailors are pious - הספנין רובן חסידים
 and most camel drivers are righteous men;^[28] - והגמלין רובן צדיקים - and most camel drivers are righteous men;^[28]
 even the best of physicians is destined for Gehinnom.^[30] - טוב שברופאים לגיהנום - even the best of physicians is destined for Gehinnom.^[30]
 and even the most righteous of animal slaughterers is a partner with Amalek.^[31] - והקשר שבטבחים - and even the most righteous of animal slaughterers is a partner with Amalek.^[31]
 I put aside every trade in the world - מניח אני כל אומנות שבעולם - R' Nehorai says: - רבי נהוראי אומר
 for a man benefits from its reward in this world, - שאדם אוכל משכרה בעולם הזה - and I teach my son only Torah - and I teach my son only Torah
 and the principal remains for him in the World to Come.^[33] - והקרן קיימת לו לעולם הבא - But all other trades are not so;^[34] - ושאר כל אומנות אינן כן
 and he cannot engage in his - ואינו יכול לעסוק במלאכתו - when a man becomes sick, old, or afflicted, - when a man becomes sick, old, or afflicted,

RASHI @ כ"ל

טוב שברופאים
 צדיקים. אינו ירא מן החולי ומאכלו
 מאכל כריאים ואינו משגר לנו למקום
 ופעמים שהורג נפשות יש בידו
 לרפאות העני ואינו מרפא:

MAHARSHA @ 10 מהרש"א

טוב שברופאים לגיהנום והכשר בו. יש לפרש טוב שברופאים דהיינו שמתחיל עמלו
 לטוב ולמומחה שברופאים שאין כוהנו וסומך ביותר על המהלכו מתוך נאוותו ולפעמים הוא טובע
 בעצמו זה החולה וממית את החולה ברפואותיו בדבר שמתחיל למונה זה אכל יש לו יושא וליתן עם
 שאר הרופאים כיון שהוא ככה נפסד:

BEN YEHOYADA @ 11 בן יהויצד

שם טוב שברופאים לגיהנום. נ"ל בס"ד, הרופא שאינו פקח
 ומומחה לא יסמוך על דעתו לתת סמים חריפים ותקיפים אלא יתן
 סמים קלים פשוטים, אשר אם לא יועילו ודאי לא יזיקו, ואם כן אין
 תקלה יוצאה מסיבתו, ואם יכבד חליו של חולה מאיליו יכבד, ולא
 יגיע לו נזק מן הסמים שנותן לו לשחות, אבל רופא שהוא בקי
 ומומחה סומך על דעתו, ונותן סמים חריפים ותקיפים לעשות בהם
 מלחמה עם החולי של החולה לגרשו בעל כרחו, ולפעמים ישגה לתת
 סם שיעור יותר ממה שצריך לחולה לפי מזגו וכוחו, ומחמת חריפות
 ותוקף הסם יזיק לו, ועוד לפעמים ישגה בעיקר החולי, ויתן סמים
 דלא שייכי לאותו החולי של החולה, ואז יזיק הסם אליו, ויהיה סיבה
 למיתתו בר מינן, ולזה אמר טוב שברופאים קרוב הוא לירד לגיהנום,
 בעבור שפיכות דמים של החולים, אשר תסובב על ידו:

EITZ YOSEF @ 12 ע"ת יוסף

„טוב שברופאים - לגיהנום“ (קידושין פב)

יש רופאים בעלי גאווה, המתנפחים ובעלבים, שעה שהחולה רוצה להימלך
 בדעתו של רופא נוסף מלבדם. רופאים כאלה יש בהם סכנה, ועליהם נאמר: „טוב
 שברופאים לגיהנום“ - והכוונה היא: רופא המתיימר שהוא „טוב שברופאים“,
 הטוב והמומחה הגדול, והוא מיטיב לדעת יותר מן הכול - דינו „לגיהנום“: רופא
 כזה לעולם לא יצא מן הגיהנום; רופא מעין זה גורם בגאוותו לאסונות רבים.
 (עץ יוסף)

ועוד מ"ש בן בקיזה דאביו, ומ"ש אחר בקיזה דחבירו, דהתם נמי דלמא מיק' לי שכמה דברים של סנהה תליון בקיזה. ועוד אם נחוש לרופא, אף החולה יחוש לעצמו, שאם מרפאין אותו בסממנים והוא אוכלו, בכוס של עיקרין ושחה אותו, שמא טעו בחולי או ברפואה, נמצא שהמית עצמו שטעותו של רופאים סם המות הוא ונמצא שאף החולה עצמו בא לבית הספק. ויש לומר כיון שנחנה רשות לרופא לרפואה, ומצוה נמי היא דרמיא רחמנא עליה, אין לו לחוש כלום שאם מתנהג בהו כשורה לפי דעתו אין לו ברפואות אלא מצוה, דרחמנא פקיוי לרפויי, ליביה אנטיה למטעא. אבל בן אצל אביו, כיון דאיכא אחריני למשקל ליה סילוא. ולמפתח ליה בועיה, לא שבקינן לבן למעבד הכי, דלא ליהוי מעייל נפשיה לספקא דחויב מיתה. וכן הוא דאקשינן. עלה מהו דתנן? מחט של יד ליטול בה את הקיץ, ליחוש דלמא חביל בני והוי ליה שגגת סקילה, התם נמי משום האי טעמא הוא כיון דלאו סכנה היא, ולא חולי כלל הוא, הוה ליה למשכביה עד מוצאי שבת דלא ליעול לספק חילול שבת, ולהאי טעמא גבי הקזה, כיון דחבלה גופה לרפואה היא, מותר לבן להקין דם לאביו, דבנו ואחר שוין הם בכך. אם הקזה זו רפואה היא לו, לשניהם מותר, לשניהם מצוה, ואם טעו והמיתו, לשניהם עונש שגגה מיתה בי"ד. ועובדא דרב פפא. ומר בריה דרבינא לא פליגי, ואפשטא דבעיא דפשטא רב מתנא ורב דימי להחירא. אבל רבינו הגדול. ז"ל כתב איבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו ואסיקנא רב פפא לא שביק ליה לבריה למשקל ליה סילוא וכו'. ואפשר לומר כן: דאע"ג דמכה אדם לרפואה פסור, ומצוה דואהבת לדעך כמוד הוא, אפילו הכי כיון דאיכא אחרינא לא שבקינן לברא למעבד הכי, דלמא חביל ביה ספי ממה שהוא בדרך הרפואה, והוה ליה שגגת חנק, אבל למיתה לא חיישינן לא בבן ולא באחר, משום דע"כ הצריכו הכתוב לרפואה, ואין לך ברפואות אלא סכנה, מה שמרפא ליה ממית ליה. וזו שאמר, טוב שברופאים. וכו', לגנות דרכן של רופאים בפשיעיות וזדונות שלהם נאמר, אבל לא שיהא חשש איסור בדבר. כדרך שאמר שם נמי טוב שבטבחים. וכו', הא אלו נהג עצמו כשורה כש"כ שהוסיף זכות לעצמו שאומנותו אומנות לסיטים ולא למד ממעשיהם. והתם תנן, המודר הנאה מחבירו נכנס לבקרו. עומד אבל לא יושב, ומרפאו רפואת נפשות, אבל לא רפואת ממון. והוינן בה כי קתני רפואות נפשות בתנא, רפואת ממון בשכר, ליתני הכי ומרפאו בתנא אבל לא בשכר. אלא רפואת נפשות גופו, רפואת ממון בהמתו, ואחמר עלה בירושלמי, שאפילו יש לו מי שירפאנו מותר לזו לרפואתו, שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות. אלמא מצוה דרמיא עליה עבד, והשבת אבידה דגופו היא, אלא מיהו דוקא בבקי וביודע בחכמה ובמלאכה זו, ושאינן שם גדול ממנו, אבל כל שאינו יודע בטיב מלאכה זו לא יהא לו עסק בהו. וכן אם יש שם גדול

בפרק החובל: תנא דבי ר' ישמיאל רפא ירפא, מכאן שניתנה רשות לרופא לרפואה. פי' שמא יאמר הרופא מה לי בצער הזה שמה אטעה ונמצאתי הורג נפשות בשוגג, לפיכך נתנה לו תורה רשות לרפואה. וקשיא לי הא דתנאי בתוספתא, רופא אומן שרפא ברשות בי"ד והויק ה"ז גולה, אלמא עונש שוגג יש בדבר, וי"ל הכי, הרופא כיון מצווה לדון, ואם טעה בלא הודע אין עליו עונש כלל, כדאמרין, שמא יאמר הדיין מה לי בצער הזה, ת"ל ועמכם בדבר המשפט, אין לדיין אלא מה שעיניו רואות, ואף על פי כן אם טעה ונודע לבי"ד שטעה משלם מביטו על הדרכים הידועים בו. וע"ז אע"ג דקתם אם דן ברשות בי"ד פסור, אף כאן מדיני אדם פסור מתשלומי. אלא שאינו פסור מדיני שמים עד שמשלם הנזק ויגלה על המיתה, הואיל ונודע שטעה, והויק או המית בידיהם. וכן אמרו בתוספתא דבי"ק, גבי פטורים מדיני אדם וחיביבין בידיני שמים: רופא אומן שרפא ברשות בי"ד. פסור מדיני אדם ודינן מסור לשמים, ומכל מקום בלא הודע שלו אינו חייב כלום, כמו שהדיין פסור לגמרי בין מדיני אדם בין מעונש שמים והוא שיוזק כמו שראוי ליוזק בידיני נפשות ולא יזיק בפשיעה, ומסתברא דהא דאמרין נתנה רשות לרופא לרפואה, למר שאינו אסור משום חשש השגגה, אי נמי שלא יאמר הקב"ה מוחץ והוא מרפא, שאין דרכן של בני אדם ברפואות אלא שנהגו, כענין שכתוב גם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים, אבל האי רשות רשות דמצוה. הוא לרפואה, וכלל פקוח נפש הוא, כדתנן, מאכלין אותו על פי בקיאים, ותניא, מי שאחזו בולמוס מאכלין אותו דבש וכל מיני מתיקה שיפין, ומאידין את העינים, וכל אלו על פי בקיאיין מאכלין אותו, שאם היחה אישתא צמירתא בבולמוס שלו והאכלוהו דבש הרי אלו הורגין אותו, ותנן, נמי החושש בפיו מטילין לו סם בשבת, וכן רבינא דשייף לוי לברתיה בגוהרקי דערלה משום אישתא צמירתא, וכן בכל מתרפאין חוץ מעצי אשרה, כלו בדרכים של מלאכת הרפואות עושין אותו, ואי אפשר לדעת אותו אלא ע"פ אותה חכמה. וכן עין שמרדה. מותר לכוחלה בשבת. מלאכת הכוחלין משערי הקלורין של רפואות הן, והואיל ומחללין שבת ברפואות, ש"מ בכלל פקוח נפש הן, ופקוח נפש מצוה רבה היא, הורין ה"ז משובח הנשאל מגונה והשאל שופך דמים, וכל שכן המתניאש ואינו עושה, וש"מ כל רופא שירוע בחכמה ומלאכה זו, חייב הוא לרפואה, ואם מע עצמו הרי זה שופך דמים, וקשיא לי הא דגרסינן בפ' אלו הן הנחנקין, איבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו, רב מתנה אמר ואהבת לרעך כמוך. רב דימי בר חנניה אמר מכה אדם ומכה בהמה, מה מכה בהמה לרפואה פסור, אף מכה אדם לרפואה פסור. מר בריה דרבינא לא שביק ליה לבריה למפתח ליה בועיה, דלמא חביל ביה והוי לוי שגגת איסור. אי הכי אחר נמי. אחר שגגת לאו. בנו שגגת חנק, הדין הוא סוגיא דהתם, והשתא תמיהא אם כן לא יתעסק בקי ברפואות כלל, דלמא טעי וה"ל שגגת סייף.

ממנו אסור לו להתעסק בהן כלל. קל וחומר משאר דינין והוראות שבתורה, דהאיך יורה בספק נפשות במקום שגדול ממנו. ואם נתעסק בהן כלל שופך דמים הוא בודאי*. ואם ריפא שלא ברשות ב"ד והזיק חייב בתשלומין בבקי*, וכ"ש אחר. שאין ב"ד מרשין למי שאינו בקי. ולענין שכר רפואה נראה לי דמותר ליטול מהן שכר בטלה וטרחא*. אבל שכר הלמוד* אסור דאבדת גופו הוא, ורחמנא אמר והשבותו לו*. ואמרינן לענין מצות, מה אני*⁷⁶ בחנם אף אתה⁷⁷ בחנם. הלכך שכר החכמה והלמוד אסור דהוה ליה כשכר הזאות וקידוש*. אבל שכר הטרחא מותר דהו"ל כשכר הבאה ומילוי* דמותר. וכן שכר בטלה מותר כדתנן⁷⁸, אם היה זקן מרכיבו על החמור ונותן לו שכרו כפועל בטל של אותה מלאכה, דבטיל מינה⁷⁹. וכן מי שיש לו סממנין וחבירו חולה צריך להן, אסור לו לעלות בדמיהן יותר מן הראוי. ולא עוד אלא אפילו פסקו לו בדמיהן הרבה מפני דוחק השעה שלא מצאו סממנין אלא בידו, אין לו אלא דמיהן⁸⁰. כדאמרינן ביבמות⁸¹ בת חמוה דרב פפא נפלה לפני יבם שאינו הגון לה. אתא לקמיה דאביי וא"ל רב פפא חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז. לבתר דחליץ א"ל אביי זיל הב ליה. א"ל רב פפא ולימא ליה משטה אני כך. מי לא תניא הרי שהוא בורח מבית האסורין והיתה מעבורת* לפניו, ואמר לו טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו*. אלמא א"ל משטה* אני כך, הכא נמי א"ל משטה אני כך. פי' אע"ג דבכל תנאין דעלמא, ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז אין ב"ד מחייבין אותה ליתן, אלא אם נתנה ה"ז גט ואם לאו אינו גט, הכא כיון שאין תנאי בחליצה הוה ליה כעושה מלאכה לבעה"ב בעל מנת, ושכירות בעלמא היא, ולפיכך חייבה אביי ליתן. וא"ל רב פפא כיון דשכירות מרובה היא, ומשום דוחק השעה התנית לו, אינה מתחייבת ליתן, דומיא דבורח למעבורת. ואע"ג דהכא באשה לאו דמים יתירי נינהו, ואמר ליה* אפסדתן איתתא ונכסי, וכדאמרינן בסיפא טול דינר בשכרך והעבירני חייב*. כיון דהאי יבם שאינו הגון לה הוא, והתורה השיאתן עצה הוגנת לחלוץ כדכתיב ודברו אליו*, לא מיפסדת מני' כלום ממאי דחוי ליה, הילכך כמי שהתנית בשכר פעולה יותר מהראוי דמי ופטורה. זהו פי' השיטה הזאת. ושמעינן מינה⁸² דכל דמתני בשכירות יותר מכדי דמים מפני האונס ודוחק השעה שלו, יכול לומר משטה אני כך, והוא הדין ללוקח סממנין ביותר מכדי דמיהן מפני דוחק החולי דלא מתחייב אלא בדמיהן. אחד השוכר ואחד הלוקח שוין הם בדין זה. אבל אם התנה⁸³ בשכר הרופא הרבה חייב ליתן לו, שחכמתו מכר לו ואין לה דמים. ויש מי שסבור⁸⁴ דטעמא דבורח משום דחייב להצילו משום השבת אבדה, ולפיכך אין לו שכרו אלא כפועל בטל. ולדבריהם אין לרופא אלא שכר בטלה שלו, שאם היה בטל מן הסלע והתנה עמו*, נותן לו את הסלע. ולא מסתברי' דכיון דמדמינן לה לחליצה, דעל מנת שתתן לך מאתים זוז, דלא רמיא עליה חיובא ממש למיחליץ, ואי כניס לה לאו איסורא עביד, שמע מינה דלאו חיובא דמצוה הוא. אלא דינא הוא, דלא מיחייב אינש בתנאין בשעת הדחק ביותר מכדי דמים. הא בשכר רופא ששנה כל כסף הוא, חייב ליתן כל מה שהתנה לו. ואע"פ שמצוה עליו לרפאות, אף בורח נמי מצוה עליו להציל*. אלא כל מצות עשה דרמיא אכולי עלמא, אם נזדמן לו ולא רצה לקיימה אלא בממון אין מוציאין מידו ואין מפקיעין ממנו חיוב שלו*. שאין זה כדין ריבית שיוצאה בדיינין*, דרחמנא אמר וחי אחיך עמך⁸⁵, אהדר ליה דליחי עמך⁸⁶.